

*Шерова А.О.***КЫРГЫЗСТАНДЫН ТЫШКЫ ЭКОНОМИКАЛЫК БАЙЛАНЫШТАРЫ***Шерова А.О.***ВНЕШНЕЭКОНОМИЧЕСКИЕ СВЯЗИ КЫРГЫЗСТАНА***A. Sherova***FOREIGN ECONOMIC RELATIONS OF KYRGYZSTAN**

УДК: 339.56.055

Макалада Кыргызстандын тышкы экономикалык байланыштары жөнүндө түшүнүк берилген. Тышкы экономикалык байланыштар бул эл аралык экономикалык жана коммерциялык товар алмашууну камтыган саясий мамилелер, өндүрүштүн адистешүүсү жана кооперациясы, илимий техникалык кызматташтык, экономикалык жана техникалык жардам, биргелешкен ишканалардын кооперациясын түзүү жана экономикалык кызматташтыктын башка түрлөрү. Тышкы экономикалык байланыштар аркылуу эл аралык эмгек бөлүштүрүү ишке ашырылат, анын максаты – өндүрүш процессинде коомдук эмгекти үнөмдөө жана анын жыйынтыктарын ар кайсы өлкөлөрдүн ортосунда алмашуу. Республиканын экономикасынын туруктуу өсүшүнүн шарттарынын бири – эффективдүү тышкы экономикалык саясатты ишке ашыруу. Кыргызстандын геосаясий позициясы республиканын Европа рыногунда да, Жакынкы жана Жакынкы Чыгыш, Кытай жана Түштүк-Чыгыш өлкөлөрүндө да ишенимдүү өнөктөш катары катышуусуна уникалдуу мүмкүнчүлүк түзөт. 1991-жылдын аягынан тартып Кыргыз Республикасынын экономикасы рыноктук механизмдердин аракеттеринин негизинде калыптанган. Эгемендүүлүккө ээ болгондон бери Кыргыз Республикасынын Өкмөтү макроэкономикалык турукташтыруу жана структуралык реформалар аркылуу экономикалык өсүштү жандандырууга багытталган дымактуу программаны ишке ашырууда. Рыноктук реформалар чөйрөсүндөгү эффективдүү кадамдардын бири – тышкы сооданы либералдаштыруу. Кыска убакыттын ичинде соода режими түп тамырынан бери либералдаштырылды. Экспортту жана импортту лицензиялоо дүйнөлүк практикада кабыл алынган 8 беренени (курал-жарактар, дары-дармектер, баалуу металлдар, көркөм чыгармалар) кошпогондо, 1994-жылы жокко чыгарылган. Кыргызстан импортко сандык чектөөлөрдү же Дүйнөлүк соода уюмунун (ДСУ) эрежелерине каршы келген башка тарифтик эмес чараларды колдонбойт. Демек, импорттун бажы тарифи – бул сооданы жөнгө салуучу жалгыз инструмент.

Негизги сөздөр: тышкы экономика, импорт, рынок, тышкы соода, экспорт, өнөктөштөр, өндүрүш, дүйнөлүк соода, экономикалык байланыштар.

В статье представлен обзор внешнеэкономических связей Кыргызстана. Внешнеэкономические связи – это международные хозяйственные и торгово-политические отношения, предусматривающие обмен товарами, специализацию и кооперацию производства, научно-техническое сотрудничество, экономическое и техническое содействие, создание сотрудничества совместных предприятий и другие формы экономического сотрудничества. Через внешнеэкономические связи осуществляется международное разделение труда, целью которого является экономия общественного труда в процессе производства и обмена его результатами между разными странами. Одним

из условий устойчивого экономического роста является реализация эффективной внешнеэкономической политики. Геополитическое положение Кыргызстана дает стране уникальную возможность участвовать в качестве надежного партнера на европейском рынке, а также на Ближнем Востоке, в Китае и на Юго-Востоке. С конца 1991 года экономика Кыргызской Республики формировалась на основе рыночных механизмов. С момента обретения независимости Правительство Кыргызской Республики реализует амбициозную программу, направленную на стимулирование экономического роста посредством макроэкономической стабилизации и структурных реформ. Одним из наиболее эффективных шагов в области рыночных реформ является либерализация внешней торговли. За короткое время торговый режим был радикально либерализован. Лицензирование экспорта и импорта было отменено в 1994 году, за исключением 8 статей (оружие, лекарства, драгоценные металлы, произведения искусства), принятых в международной практике. Кыргызстан не вводит количественных ограничений на импорт или других нетарифных мер, нарушающих правила Всемирной торговой организации (ВТО). Таким образом, таможенный тариф на импорт – единственный инструмент регулирования торговли.

Ключевые слова: Внешняя экономика, импорт, рынки, внешняя торговля, экспорт, партнеры, производство, мировая торговля, экономические отношения.

The article provides an overview of the foreign economic relations of Kyrgyzstan. Foreign economic relations are international economic and trade-political relations, providing for the exchange of goods, specialization and cooperation of production, scientific and technical cooperation, economic and technical assistance, the creation of joint ventures and other forms of economic cooperation. Through foreign economic relations, the international division of labor is carried out, the purpose of which is to save social labor in the production process and the exchange of its results between different countries. One of the conditions for sustainable economic growth is the implementation of an effective foreign economic policy. The geopolitical position of Kyrgyzstan gives the country a unique opportunity to participate as a reliable partner in the European market, as well as in the Middle East, China and the South-East. Asia. Since the end of 1991, the economy of the Kyrgyz Republic has been formed on the basis of market mechanisms. Since independence, the Government of the Kyrgyz Republic has been implementing an ambitious program aimed at stimulating economic growth through macroeconomic stabilization and structural reforms. One of the most effective steps in the field of market reforms is the liberalization of foreign trade. In a short time, the trade regime was radically liberalized. Licensing of exports and imports was canceled in 1994, with the exception of 8 articles (weapons, medicines, precious metals, works of art) adopted in international practice. Kyrgyzstan does not introduce quantitative restrictions on imports or other non-tariff measures that violate the rules of the World Trade

Organization (WTO). Thus, the customs tariff on imports is the only instrument for regulating trade.

Key words: *Foreign economy, imports, markets, foreign trade, exports, partners, manufacturing, world trade, economic relations.*

Жалпы позиция. Республиканын экономикасынын туруктуу өсүшүнүн шарттарынын бири натыйжалуу тышкы экономикалык саясатты жүргүзүү болуп саналат. Кыргызстандын геосаясий абалы республикага Европа рыногунда да, Жакынкы Чыгышта, Кытайда жана Түштүк-Чыгыш өлкөлөрүндө да ишенимдүү өнөктөш катары чыгууга уникалдуу мүмкүнчүлүк түзөт. Кыргыз Республикасынын экономикасы 1991-жылдын аягынан тартып рыноктук механизмдердин аракеттеринин негизинде калыптанды.

Кыргыз Республикасынын Өкмөтү эгемендүүлүк алгандан бери макроэкономикалык турукташтыруу жана түзүмдүк реформалар аркылуу экономикалык өсүштү жандандырууга багытталган амбициялуу программаны ишке ашырууда. Рыноктук реформалар чөйрөсүндөгү эң натыйжалуу кадамдардын бири тышкы сооданы либералдаштыруу болуп саналат. Кыска убакыттын ичинде соода режими туп-тамырынан бери либералдаштырылды. 1994-жылы экспортко жана импортко лицензия берүү, дүйнөлүк практикада кабыл алынган 8 беренени (куралдар, дары-дармек каражаттары, дары-дармек каражаттары, баалуу металлдар, искусство чыгармалары) кошпогондо, жокко чыгарылган. Кыргызстан импортко сандык чектөөлөрдү же Дүйнөлүк соода уюмунун (ДСУ) эрежелерине каршы келген башка тарифтик эмес чараларды колдонбойт. Демек, импортко бажы тарифи сооданы жөнгө салуучу жалгыз инструмент болуп саналат.

Эл аралык соода. Тышкы соодада экономиканын өнүгүү багыты көбүнесе республиканын дүйнөлүк соода системасына толук интеграцияланышына көз каранды. Кыргыз Республикасы сырьенун жана продукциянын айрым түрлөрүн сырттан жеткирүүнүн зарылчылыгын жана маанилүүлүгүн түшүнөт. Ошондуктан, Кыргыз Республикасы ыңгайлуу экономикалык шарттарда көп сандагы берүүчүлөргө кызыкдар. Жаңы тышкы рынокторго мындай мүмкүнчүлүк төлөм балансын турукташтыруу жана чет өлкөлүк дагы, улуттук дагы инвесторлорду тартуу үчүн зарыл. Кыргыз Республикасы эл аралык рынокто салыштырмалуу артыкчылыкка ээ болгон тармактарга. Мына ушул себептерден улам Кыргыз Республикасы Дүйнөлүк Соода Уюмуна мүчө болууга өзгөчө маани берет (ДСУ, 1998-жылдын 20-декабрында). Кыргыз Республикасынын тышкы соодасын өнүктүрүүдө үч мезгилди бөлүп көрсөтүүгө болот.

Биринчи мезгил. Мамлекет сакталып калды. Тышкы сооданы тарифтик жана тарифтик эмес чаралар менен жөнгө салуу, экспорттолуучу жана

импорттолуучу товарлардын чоң тизмеси боюнча бажы төлөмдөрүнүн жогору болушу, айрым товарларга лицензия жана квоталар (1991-1994).

Экинчи мезгил. Инфляциянын темпинин басаңдашы, улуттук валютанын белгиленген төмөнкү курсу, өндүрүштүн төмөндөшүнүн темпинин кыскарышы. Бирок бул тенденциялар төлөм теңдеминин абалын өзгөртө алган жок, импорт критикалык чекке жетип, мамлекет экспортко багытталган жана импортту алмаштыруучу ишканаларга финансылык жана салыктык колдоо көрсөткөн (1994-1997).

Үчүнчү мезгил. Тышкы экономикалык кызматташтыктын (ЕЭК) катышуучуларынын тышкы сооданын эрежелерин калыптандырууга, бул эрежелерди өзгөртүүнүн маанилүүлүгүн жана зарылдыгын түшүнүүгө, жергиликтүү өндүрүүчүлөрдүн активдүүлүгүнө таасири күч алууда. Натыйжада, шамал электр станцияларын жөнгө салуунун жаңы жол-жобосун калыптандыруу боюнча күч-аракеттер бириктирилип, жаңы пошлина ставкалары «ата мекендик өндүрүүчүлөрдү коргой» баштайт (1997-жылдан бери). Үчүнчү мезгил биздин экспорттерлор үчүн жагымдуу учур менен башталат – улуттук валютанын олуттуу девальвацияланышы жана ага байланыштуу алардын продукциясынын сомго карата баасынын көтөрүлүшү.

Биринчи мезгилде экспорттун көлөмү 360,2 млн доллардан төмөн сакталып, импорттун көлөмү 447,8 млн долларды түзсө, экинчи мезгилде экспорттун көлөмү 603,8 миллион долларды (1997-ж.), импорттун көлөмү 1996-жылы көбөйтүлгөн. долларды түздү жана 837,7 млн долларды түздү, ал эми 1997-жылы 709,3 млн долларга кыскарды.

1993-жылдан берки Кыргыз Республикасынын тышкы соодасынын өнүгүү динамикасы таблицада көрсөтүлгөн. 1-таблицада алыскы чет мамлекеттердин соодадагы үлүшүнүн өсүшү көрсөтүлгөн. 1991-жылы республиканын соода жүгүртүүсүндө КМШ өлкөлөрүнүн салыштырма салмагы 89%ды, ал эми алыскы чет өлкөлөрдө 11%ти гана түзгөн. 2000-жылы жалпы товар жүгүртүүнүн 47,8% КМШ өлкөлөрүнө, 52,2% алыскы чет өлкөлөргө туура келген.

Мындай кайра багыттоонун негизги себеби болуп постсоветтик мейкиндикте жаңы көз карандысыз мамлекеттер менен соода шарттарынын жогорку инфляциядан улам начарлашы, өз ара эсептешүүлөр системасынын татаалдашуусу (төлөмдөрдү аткарбоо маселеси), тарифтердин, чийки затка жана башка товарларга баалардын тез өсүшү, бул сооданын коңшу Азия мамлекеттерине багыт алуусунун натыйжасы болуп калды. КМШдан тышкары Азия өлкөлөрү менен болгон соода түзүмү географиялык жакындык факторунун таасири астында калыптанган: Кытай

жана Түркия республиканын эң ири соода өнөктөштөрү болуп калышты. КМШ өлкөлөрүнүн ичинен 1991-жылы Россия, Казакстан, Өзбекстан жана Украина негизги өнөктөштөр болгон. Мындай кайра багыттоонун негизги себеби постсоветтик мейкиндикте жаңы эгемендүү мамлекеттер менен болгон инфляциянын, өз ара эсептешүүлөрдүн татаал системасынын (төлөбөө көйгөйү), тарифтердин киргизилишинин, чийки затка баалардын тез өсүшү, өз ара жеткирилген товарларга ж. КМШнын чегинен тышкары Азия өлкөлөрү менен болгон сооданын түзүмү географиялык жакындык факторунун таасири астында калыптанган: Кытай менен Түркия республиканын эң ири соода өнөктөштөрү болуп калышкан. КМШ өлкөлөрүнүн ичинен 1991-жылы негизги өнөктөштөр Россия, Казакстан, Өзбекстан жана Украина болгон.

Кыргызстандын тышкы соода жүгүртүүсү 2019-жылы 6 миллиард 869,3 миллион АКШ долларын түзүп, 2018-жылга салыштырмалуу 3,6%га азайган. Мында экспорт 7% га өсүп, 1 млрд 965,5 млн АКШ долларын түздү, ал эми импорт 7,3% га азайып, 4 млрд 903,8 млн АКШ долларын түздү.

2018-жылга салыштырмалуу 2019-жылы экспорттук жеткирүүлөрдүн өсүшү алтындын экспорту-нун 25,4%га өсүшү менен шартталган, анын республиканын экспорттук берүүлөрүнүн жалпы көлөмүндөгү үлүшү 36,2%дан 42,4%га чейин өстү.

ЕАЭБге мүчө өлкөлөрдүн ичинен эң чоң өз ара соода үлүшү Россияга жана Казакстанга туура келди, тиешелүүлүгүнө жараша 61,9% жана 35,9%. Тышкы соода жүгүртүүдөгү Беларустун үлүшү 2,1%ды гана түздү.

Кыргызстан товарды кайда экспорттойт?

2020-жылы Кыргызстандан товарларды экспорттоонун негизги багыттары болуп:

Улуу Британия 53% үлүшү менен (989 миллион АКШ доллары);

Казакстан 12,3% (229 миллион АКШ доллары) үлүшү менен;

Россия 11,6% үлүшү менен (217 миллион АКШ доллары);

Өзбекстан 8,18% үлүшү менен (152 миллион АКШ доллары);

Түркия 3,66% (68 миллион АКШ доллары) үлүшү менен;

Кытай 2,32% үлүшү менен (43 миллион АКШ доллары);

Тажикстан 1,5% үлүшү менен (28 миллион АКШ доллары);

Германия - 13 миллион АКШ доллары;

Бельгия - 12,5 миллион доллар;

БАЭ - 8,68 миллион АКШ доллары.

2020-жылы Кыргызстандан экспорттун түзүмү төмөнкү негизги товардык топтордон турат:

- 53% (1 миллиард АКШ доллары): Табигый, же маданий бермет, баалуу, же жарым баалуу таштар, баалуу металлдар, баалуу металлдар менен капталган металлдар жана алардан жасалган буюмдар; бижутерия, тыйындар.

- 6,56% (122 миллион АКШ доллары): 26 - Рудалар, шлак жана күл.

- 4,38% (81 млн. АКШ доллары): 27 - минералдык отундар, мунай жана аларды дистилляциялоонун продукциялары; битумдуу заттар; минералдык мөмдөр.

- 4,13% (77 миллион АКШ доллары): 07 - Жашылчалар жана кээ бир жегенге боло турган тамыр жашылчалар жана түйнектер.

- 2,52% (47 млн. АКШ доллары): 04 - сүт азыктары; куш жумурткасы; табигый бал; башка жерде көрсөтүлбөгөн же киргизилбеген жаныбарлардан алынган жегиликтүү азыктар.

- 2,32% (43 миллион АКШ доллары): 61 - Трикотаж, же токулган кийим жана кийим аксессуарлары.

- 2,31% (43 миллион АКШ доллары): 08 - Жемиштер жана жаңгактар; цитрус жемиштеринин же коондун кабыгы.

- 1,69% (31 миллион АКШ доллары): 84 - Ядролук реакторлор, казандар, жабдуулар жана механикалык приборлор; алардын бөлүктөрү.

1,65% (30 миллион АКШ доллары): 39 - Пластмассалар жана алардан жасалган буюмдар.

1,55% (29 миллион АКШ доллары): 87 - Жер үстүндөгү унаалар, темир жолдон же трамвайдан башка, жана алардын тетиктери жана аксессуарлары. Эгерде Россия жөнүндө айта турган болсок, анда негизинен Кыргызстандан Россия Федерациясына жашылча-жемиштер, ошондой эле трикотаждык кийимдер экспорттолгон.

Кыргызстан товарды кайдан импорттойт?

2020-жылы Кыргызстанга товарлардын импорту боюнча эң ири соода өнөктөштөрү болгон

Россия 32% үлүшү менен (1.08 миллиард АКШ доллары);

Кытай 21% үлүшү менен (736 миллион АКШ доллары);

Казакстан 12,8% (434 миллион АКШ доллары) үлүшү менен;

Түркия 5,74% (194 миллион АКШ доллары) үлүшү менен;

Өзбекстан 5,57% үлүшү менен (188 миллион АКШ доллары);

АКШ 3,52% үлүшү менен (119 миллион АКШ доллары);

Германия 1,5% үлүшү менен (50 миллион АКШ доллары);

Украина 1,48% (50 миллион АКШ доллары) үлүшү менен;

Түштүк Корея 1,4% үлүшү менен (47 миллион АКШ доллары);

2020-жылы Кыргызстанга импорттун түзүмү төмөнкү негизги товардык топтордон турат:

- 14,2% (483 млн. АКШ доллары): 27 - минералдык отундар, мунай жана аларды дистилляциялоонун продукциялары; битумдуу заттар; минералдык мөрдөр.

- 9,39% (318 млн. АКШ доллары): 84 - Ядролук реакторлор, от казандар, жабдуулар жана механикалык түзүлүштөр; алардын бөлүктөрү.

- 6,56% (222 млн. АКШ доллары): 85 - Электр машиналары жана жабдуулары, алардын тетиктери; үн жазуучу жана кайра чыгаруучу жабдуулар, телекөрсөтүүлөрдү жана үндөрдү, алардын бөлүктөрүн жана аксессуарларын жазуу жана кайра чыгаруу үчүн жабдуулар [13].

- 5,77% (195 миллион АКШ доллары): 30 - Фармацевтикалык продукциялар.

5,13% (173 миллион АКШ доллары): 87 - Жер үстүндөгү унаалар, темир жолдон же трамвайдан башка, жана алардын тетиктери жана аксессуарлары.

4,66% (157 миллион АКШ доллары): 73 - Темирден же болоттон жасалган буюмдар.

3,69% (125 миллион АКШ доллары): 39 - Пласт-массалар жана алардан жасалган буюмдар

3,68% (124 миллион АКШ доллары): 72 - Кара металлдар.

1,97% (67 миллион АКШ доллары): 48 - Кагаз жана картон; кагаз целлюлозасынан, кагаздан же картондон жасалган буюмдар.

1,78% (60 миллион АКШ доллары): 64 - Бут кийим, леггинс жана башкалар; алардын деталдары.

Индия 1,19% үлүшү менен (40 миллион АКШ доллары).

Ал эми быйкы жылга келсек, 2021-жылдын биринчи жарымында өзбекстандык жеңил автоунааларды импорттогон Кыргызстан алдыңкы беш өлкөнүн катарына кирди. Мындай маалыматтар Өзбекстандын мамлекеттик статистика комитети тарабынан берилген.

Анын айтымында, үстүбүздөгү жылдын январь-июль айларында чет мамлекеттерге 194 миллион долларлык жеңил унаалар экспорттолгон. Өзбекстандын авто экспортунун жалпы көлөмүнүн 94% Казакстанга туура келет (181,9 млн доллар), мында АКАБдын маалыматы боюнча, өзбек Chevrolet Казакстан Республикасында жеңил автоунааларды сатуу боюнча он алдыңкы бренддин лидери бойдон калууда.

Экинчи, үчүнчү жана төртүнчү орунда Ооганстан, Украина жана Россия. Ал эми Кыргызстан алдыңкы бештикти жабат. Жети айдын жыйынтыгы боюнча бул продукциянын республикага импорту 1 млндү түздү.

Ошондой эле Кыргыз Республикасы электр энергиясын Түркмөнстандан сатып алат. Келишимге Кыргыз Республикасынын энергетика жана өнөр жай министри Доскул Бекмурзаев жана Түркмөнстандын энергетика министри Чарымырат Пурчеков кол коюшту, деп билдирди Энергетика министрлигинин басма сөз кызматы.

Түркмөнстан Кыргыз Республикасына газ берүүнүн варианттарын карайт.

Кол коюлган келишимге ылайык, 2021-жылдын августунан декабрына чейин Түркмөнстан 501,9 миллион киловатт-саат электр энергиясын берет. Жетишилген келишимге ылайык, 9-августка чейин Түркмөнстан 19,2 миллион киловатт-саат электр энергиясын экспорттогон [10].

Ошондой эле Түркмөнстандан Кыргызстанга жаратылыш газын экспорттоо боюнча сүйлөшүүлөр жүрүп жатат.

Үстүбүздөгү жылдын 1-январынан 15-июлуна чейин ЕАЭБдин алкагында импортко бюджетке 16 миллиард 231,6 миллион сом өлчөмүндө киреше түштү. Бул өткөн жылдын ушул мезгилине салыштырмалуу 5 миллиард 252,6 миллион сомго көп, же өсүү темпи 147,8%ды түздү. Бул тууралуу Мамлекеттик салык кызматынын басма сөз кызматы билдирди.

Товарлардын катталбаган импортун кыскартуу максатында ЕАЭБге мүчө өлкөлөр менен тышкы экономикалык иш жүргүзгөн субъекттер тарабынан салыктарды эсептөөнүн жана төлөөнүн толуктугуна мониторинг жана талдоо үзгүлтүксүз жүргүзүлөт. Иштин жыйынтыгы боюнча салыктарды төлөөнүн болжолдуу тобокелчилиги аныкталды. Жыл башынан бери аймактык салык органдарына 368 миллион сомго 124 материал жөнөтүлгөн, анын ичинен 146 миллион 715,4 миң сом өндүрүлгөн, 2 миллион 557,3 миң сом чогултулган.

Ошондой эле, көрсөтүлгөн мөөнөттө 1 миң 21 материал мобилдик топторго алынып келинген жүктүн тиешелүү жөнөтүү документтерин бербеген фактылар боюнча өткөрүлүп берилген. Өткөрүлгөн материалдардын саны 2020-жылдын ушул мезгилине салыштырмалуу 567 бирдикке көбөйдү.

Корутунду. Учурда Кыргызстан дүйнөнүн 122 өлкөсү менен соода-экономикалык байланыштарды жүргүзүүдө, анын ичинде импорт - 117, экспорт - 62.

Тышкы соода көлөмү 2020-жылдын 11 айында 5,1 миллиард АКШ долларын түздү, бул 2019-жылдын ушул мезгилине караганда 19,2%га аз. Импорт 27,3%га төмөндөдү, бирок дүйнөлүк рыноктордо алтындын наркынын өсүшүнө байланыштуу экспорт 1,7%га өстү. Алтын республиканын негизги экспорттук товары бойдон калууда.

Экспорттук позицияларды толук өлчөмдө күчөтүү үчүн республиканын ДСУга мүчөлүгү жана

Бажы союзуна кошулууга байланышкан потенциал ишке катыштырылган. Экспорттун өсүшүнө транспорттук инфраструктураны өнүктүрүү, экспортко багытталган ата-мекендик ишканаларды маркетингдик жана маалыматтык колдоо, уруксат берүү документтерин тариздөөдө «бирдиктүү терезе» принцибин киргизүү көмөктөшүүгө тийиш.

Ошондуктан өлкө үчүн тышкы рынокто ата-мекендик өндүрүшчүлөрдүн атаандашууга жөндөмдүүлүгүн жогорулатууга багытталган экспортту өнүктүрүү жана кызмат көрсөтүүлөрдү экспорттоону кеңейтүүгө көмөк көрсөтүү стратегиясын иштеп чыгуу зор мааниге ээ болот.

Пандемия Кыргызстандын тышкы соодасын кыйындатты, бирок экспорт кризисте сезген жок окшойт.

Жалпысынан алганда, 2020-жылы товар жүгүртүү 19%га - 5 миллиард 648 миллион долларга чейин төмөндөгөн. Мындай күчтүү төмөндөө импорттун 26,2%га азайышынан улам болду. Жабык чек аралар бирдей көлөмдөгү товарларды импорттоого жол бербейт. Кытайдан келген жүк ташуучу унаалардын саны он эседен ашык азайды

Бирок, экспорт дээрлик таасирин тийгизген жок, болгону 1,1%га төмөндөдү. Бул соода

балансынын айырмасын олуттуу жакшыртууга мүмкүндүк берди.

Адабияттар:

1. Кыргызстан в цифрах. - Б., 2016.
2. Закон Кыргызской Республики «О государственной статистике». - Б., 2019.
3. Мусакожоев Ш.М. Экономика. - Бишкек, 2017.
4. Официальный сайт Национального статистического комитета КР <http://stat.kg/>.
5. Официальный сайт Национального банка КР <http://www.nbkr.kg>
6. Официальный сайт Министерства финансов КР <http://minfin.kg/>
7. Официальный сайт Министерства экономики КР <http://mineconom.gov.kg>
8. Официальный сайт правительства КР <http://wvAv.gov.kg/>
9. <http://www.sciencedirect.com>. / Информационная система Росстата www.gks.ru. / Образовательный портал <http://ecsocman.edu.ru>
10. <https://www.akchabar.kg/ru/news/tag/>
11. <https://rus.azattyk.org/a/31045712.html>
12. <https://www.tazabek.kg/news:1683217>
13. <https://trendeconomy.ru/data/h2/KyrgyzRepublic/TOTAL>
14. <https://rus.azattyk.org/a/31045712.html>
15. Приходько Л.А., Жакияева М.А., Асенгемир А.В. Теоретические основы и основные направления внешнеэкономической деятельности Кыргызской Республики со странами Центральной Азии. / Известия ВУЗов Кыргызстана. 2018. №. 8. - С. 60-65.